

Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft aan of we in staat zijn om financiële tegenvallers op te vangen. Daarvoor is ten eerste inzicht nodig in de omvang van de risico's. Het gaat dan om risico's waarvoor geen (afdoende) maatregelen zijn getroffen of zijn te treffen en die gevolgen kunnen hebben voor de financiële positie. Ten tweede is inzicht nodig in de middelen die beschikbaar zijn om deze niet-begrote kosten te dekken (weerstandscapaciteit). Zolang er evenwicht is tussen de risico's en de weerstandscapaciteit kan de gemeente, gegeven het risicoprofiel, risico's die zich manifesteren opvangen, zonder te hoeven ingrijpen in het beleid. Om dit te bereiken is risicobeheersing van groot belang.

De beoordeling van het weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit (totaal inschatting risico's) wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt het weerstandsvermogen.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit (risico's)}}$$

Aan deze ratio wordt de volgende waardering gegeven (bron: Nederlands Adviesbureau Risicomanagement).

Ratio	Waardering
> 2,0	Uitstekend
1,5 – 2,0	Ruim voldoende
1,0 – 1,5	Voldoende
0,8 – 1,0	Matig
0,6 – 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Conclusie

Voor onze gemeente is de ratio voor het weerstandsvermogen 7,51. Het weerstandsvermogen is dus uitstekend.

Risico-inventarisatie en risicobeheersing

Een goed werkend systeem van risicomanagement begint met het inventariseren en beheersen van risico's. Risico's moeten tenslotte worden opgevangen met het eigen vermogen, door belastingverhoging of door beleidsmatige ombuigingen op de begroting. Dit laatste in het geval de weerstandsratio niet minimaal als 'voldoende' is aangemerkt. Door al in een vroeg stadium na te denken over de mogelijke risico's van beleid of de uitvoering daarvan, zijn risico's nog te voorkomen, of ernstige gevolgen ervan te beperken. Daarnaast kunnen risico's ook worden geaccepteerd of overgedragen. In bedrijfsvoeringstermen noemen we dit het 'managen' van risico's.

Hierna volgt een overzicht van de geïnventariseerde risico's, waarbij we aangeven wat de mogelijke financiële consequenties zijn als een risico zich voordoet.

Risico	Kwantificering (€)	Kans % voor berekening	Totaal (€)
Obligatie's	22.307.715	9%	1.940.800
Verbonden partijen	3.081.000	33%	907.400
Decentralisaties sociaal domein	270.000	80%	216.000
Open einde regeling	394.000	63%	215.500
Garanties met achtervang	21.237.000	1%	212.400
Garanties zonder achtervang	1.945.000	5%	97.300
Financiering	53.620	50%	26.800
Venootschapsbelasting	175.000	25%	23.800
Planschade	7.700	300%	3.100
Juridische risico's, publiekrechtelijk	1.260	1 geval p.j.	1.300
Eindtotaal			3.644.400

De risicokaart plaats de risico's qua urgentie in een schema op basis van de risicoscore (kans x impact) op basis van een schaal van 1 tot 5 voor zowel de kans (= waarschijnlijkheid) als de impact. De scores kunnen als volgt worden geduid:

Risicoscore (= Risico X Kans)		
0 < 3	minimaal	
3 < 5	laag	
5 < 10	gemiddeld	
10 < 20	hoog	
> 20	urgent	

Risicokaart							
		Risico Impact					
		< € 100.000	€ 100.000 - € 250.000	€ 250.000 - € 500.000	€ 500.000 - € 1.000.000	> € 1.000.000	
n e t w a a r s c h i j n l i j k h e i d	Ze er k l e i n	1	2	3	4	5	
		1	Verbonden partijen, aandeelhouderschap		Garanties zonder achtervang Garanties met achtervang		Obligaties
	K l e i n	2	Financiering Venootschapsbelasting	Verbonden partijen (GR-en)			
		3	Open einde regeling WMO (HH, vervoermiddelen en hulpmiddelen)	Verbonden partijen (Westrom) Open einde regeling WWB		Verbonden partijen (Garantie OML)	
	G r o o t	4		Decentralisaties sociaal	Grondexploitaties		
5		Planschades WOB, Wet dwangsom en beroep					

Toelichting op risico's

Obligaties

De gemeente heeft de opbrengst van de verkoop van Essent belegd in obligaties. Voor de staatsobligaties bestaat een risico dat deze afgewaardeerd kunnen worden als het land niet aan de verplichtingen kan voldoen. Daarnaast lopen we bij financiële instellingen het risico dat bij faillissement niet of beperkt wordt uitbetaald. Door de financiële crisis is de kredietwaardigheid van een aantal landen en financiële instellingen onder druk komen te staan. Daarnaast voldoet een aantal obligaties niet meer aan de randvoorwaarden bij afsluiten. Deze obligaties mogen volgens de wet Financiering Decentrale Overheden in portefeuille blijven tot dat deze afgelost of verkocht worden. Het risico (kolom kans in tabel) is berekend aan de hand van het percentage obligaties dat niet meer binnen de randvoorwaarden valt.

Verbonden partijen

Voor de risico's van de verbonden partijen willen we verwijzen naar de paragraaf verbonden partijen. Per partij staat hier het risico vermeldt. Het grootste risico dat we als gemeente op dit moment hebben is de garantstelling bij OML. Bij de herfinanciering in 2016 is de garantstelling voor Roerdalen verhoogd tot € 876.000. In een onafhankelijk rapport zijn de risico's geïnventariseerd en gewogen. In de doorgerkende scenario's worden de ondergrenzen van de financiële positie niet bereikt, wat leidt tot de conclusie dat het risico minimaal is.

Decentralisaties sociaal domein

De gemeenteraad heeft in 2015 besloten dat het sociaal domein binnen het rijksbudget moet worden gefinancierd. We zetten hier fors op in, onder meer door inzet op preventie, zodat we er in slagen in een beperkt aantal jaren budgetneutraal te werken, zonder financiële schotten met betrekking tot de uitvoering. Ook de komende jaren zal deze lijn verder doorgezet worden. De afgelopen jaren is gebleken dat met name in de Jeugdzorg er sprake was van aanzienlijke tekorten. In 2018 en de jaren daarna zal verder ingezet worden om de onzekerheden verder te minimaliseren en het gehele sociaal domein binnen de beschikbare budgetten te financieren.

De eerste kwartalen van 2017 laten een lichte daling van de jeugdzorgkosten zien. Deze daling is een direct gevolg van uitstroom uit de duurdere jeugdzorgsegmenten. Roerdalen had hier in vergelijking met andere gemeenten gemiddeld hogere uitgaven. Voor 2018 (en daaropvolgende jaren) betekent dit dat het college een daling verwacht van € 250.000 binnen de jeugdzorgkosten. De afgelopen jaren is de fluctuatie en soms onvoorspelbaarheid van jeugdzorgkosten voor Roerdalen een aandachtspunt geweest. Ook in 2018 zal deze lijn doorgezet worden. Op deze post kwantificeren we dan ook een budgettair risico van € 270.000.

Op regionaal is door de 7 Midden Limburgse gemeenten in 2017 gewerkt aan de inkoop van Jeugdzorg en Wmo begeleiding 2018. Samen met aanbieders is in overlegtafels gesproken over verbeteringen. Deze zullen in de inkoop 2018 doorgezet worden. De nieuwe verwervingsystematiek doet recht aan de transformatiegedachte die ten grondslag ligt aan de decentralisatie van het Sociaal Domein. De financiële kaders en verwachtingen t.a.v. deze verwerving zijn gebaseerd op gedegen onderzoek om de financiële risico's die de nieuwe verwerving met zich mee zou kunnen brengen zoveel mogelijk in te perken en voorspelbaar te maken.

Vennootschapsbelasting

Met ingang van 2016 zijn gemeenten geconfronteerd met de gevolgen van de invoering van de vennootschapsbelasting. De financiële effecten hiervan voor onze gemeente zijn nog niet bekend. Dit heeft o.a. te maken met de vele vragen die nog onduidelijk zijn rondom de invoering van de vennootschapsbelasting bij gemeenten in het algemeen.

Bij een eerste inventarisatie zijn relevante inkomsten op activiteitsniveau beoordeeld op de vraag of zij de Vpb raken. Daaruit blijken mogelijk relevante inkomsten van zo'n 6 à 7 ton. Intussen wordt meer duidelijk welke gemeentelijke activiteiten die inkomsten opleveren, mogelijk raakvlakken hebben met aspecten van de vennootschapsbelasting. Via clustering van activiteiten zoals vastgoed, sport, exploitaties van o.a. groenstroken, zwembad, museum, en afval, wordt nader uitgewerkt waar de fiscale winstbegrippen arbeid, kapitaal en aspecten zoals fiscaal toegestane kostentoe rekening mogelijk leidt tot vennootschapsbelastingplicht en daadwerkelijke belaste 'winsten'. Op grond daarvan lijkt het erop dat de te belasten winsten zeer klein (tot zelfs nihil) zullen zijn en zich met name zullen toespitsen op winsten uit grondexploitatie.

De invoering van de vennootschapsbelasting zal nog de nodige administratieve lasten met zich meebrengen. De straks onder de Vpb vallende onderdelen, zullen administratief verwerkt moeten worden volgens de regels van de Vpb. Deze wijken nogal af op het gebied van bijvoorbeeld het activeren van investeringsuitgaven en kostentoe rekening.

Juridische risico's, publiek rechtelijk en privaatrechtelijk

Steeds vaker worden er verzoeken volgens de Wet openbaarheid van bestuur (WOB) ingediend die lastig binnen de gestelde termijn kunnen worden afgehandeld. Het beantwoorden van deze WOB verzoeken vergt veel ambtelijke capaciteit. Op basis van de Wet dwangsom en beroep kan een aanvrager van een besluit bij niet tijdig beslissen een verzoek tot betaling van een dwangsom indienen. De gemeente moet dan binnen twee weken een besluit nemen. Als dit niet gebeurt, dan heeft de aanvrager recht op een dwangsom. De dwangsom bedraagt maximaal € 1.260 per aanvraag, ongeacht hoeveel aanvragers erbij betrokken zijn.

Daarnaast zijn we verwickeld in een juridische procedure rondom vakantieparken. In de begroting zijn kosten opgevoerd, dit is een globale inschatting.

Straatbeeld

De gemeente heeft ingezet op een bezuiniging op het groen. Hierdoor gaat het straatbeeld veranderen dit veroorzaakt wellicht meer klachten. Hoeveel klachten dit zullen zijn is op voorhand niet in te schatten een risicokwantificatie is dan ook niet mogelijk. Meer klachten kunnen op den duur leiden tot meer inzet van Fte's, maar ook dit is op voorhand niet te bepalen.

De weerstandscapaciteit

Bij de weerstandscapaciteit kan onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele capaciteit en tussen directe en indirecte capaciteit.

- De *incidentele weerstandscapaciteit* is het vermogen om calamiteiten éénmalig op te vangen zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van taken. Het valt samen met de (algemene) reservepositie.
- De *structurele weerstandscapaciteit* zijn de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.
- De *direct beschikbare weerstandscapaciteit* bestaat uit gelden die direct kunnen worden gebruikt voor de kosten van een calamiteit.
- De *niet direct beschikbare weerstandscapaciteit* zijn gelden waarvan besloten kan worden om ze vrij te maken. Hiervoor moeten eerst trajecten in gang worden gezet

bedragen x € 1.000		
Weerstandscapaciteit per 1 januari 2018	Structureel	Incidenteel
Direct beschikbaar		
post onvoorzien	100	
algemene reserve		2.535
Totaal direct beschikbaar	100	2.535
Niet direct beschikbaar		
onbenutte belastingcapaciteit	1.425	
bestemmingsreserve (excl. reserve investeringen economisch nut)		23.328
stille reserves		p.m.
Totaal niet direct beschikbaar	1.425	23.328
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	1.525	25.862

Financiële kengetallen

De financiële kengetallen geven het volgende beeld:

Financiële kengetallen		Verloop van de kengetallen (incl. vergelijkende cijfers voorgaande jaren)						
		Jaarrekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Norm	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1.	Netto schuldquote	-23%	-14%	-8%	< 90%	-3%	-3%	-5%
	Netto schuldquote gecorrigeerd voor doorgeleende bedragen	-21%	-12%	-6%	< 90%	-1%	0%	-2%
2.	Solvabiliteitsratio	58%	55%	52%	> 50%	51%	50%	51%
3.	Grondexploitatie	-1,3%	-0,9%	-0,3%	< 20%	-0,3%	-0,3%	-0,3%
4.	Structurele exploitatieruimte	-2%	-3%	-1%	> 0%	0%	0%	1%
5.	Belastingcapaciteit	83%	85%	94%	< 95%	95%	96%	96%

Als richtlijn voor de streefwaarden van de financiële positie gaan we uit van de classificaties die door de provincie Limburg zijn afgegeven. Voor de weerstandsratio gaan we uit van de normen van het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement.

Deze streefwaarden geven een richting aan. Als niet voldaan wordt aan de streefwaarden betekent dit dat inspanningen verricht moeten worden om tijdig bij te sturen. De kengetallen worden dan ook niet als hard norm voor gesteld, maar moeten altijd in samenhang worden bekeken.

1. Netto schuldquote

De netto schuldquote beoordeelt de schuld als aandeel van de inkomsten. Bij een lage netto schuldquote is dit een indicatie dat de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie laag zijn. Hoe lager het percentage, hoe gunstiger. Om een zuiver beeld te krijgen van het (netto)

effect, wordt het bedrag aan schulden gecorrigeerd met het bedrag dat is doorgeleend. De streefwaarde voor de netto schuldquote ligt op < 90%. Onze netto schuldquote ligt op zo'n 6%. De schuldquote voldoet hiermee aan de streefwaarde en kan tevens als weinig risicovol getypeerd worden.

2. Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Dit gebeurt door het eigen vermogen uit te drukken in een percentage van het totale vermogen. De streefwaarde voor dit kengetal is > 50%. Het solvabiliteitspercentage voor 2018 bedraagt 51%. Dit betekent dat méér dan de helft van het aanwezige vermogen van de gemeente bestaat uit eigen vermogen. De vermogenspositie kan hiermee als goed worden gekwalificeerd en hiermee als weinig risicovol. De streefwaarde van het solvabiliteitsratio is > 50%, met 51% voldoen we dus aan deze streefwaarde.

3. Grondexploitatie

Dit kengetal is in het algemeen vooral opgenomen vanwege de mogelijke impact van de grondexploitatie op de financiële positie van een gemeente. Hiervan is vooral sprake als een gemeente geldleningen heeft afgesloten om grond van toekomstige woningbouwprojecten te verwerven. Dit is bij ons niet het geval. De streefwaarde voor de grondexploitatie is < 20%. Het kengetal 2018 is becijferd op 0.29% voor 2018. De grondexploitatie voldoet hiermee aan de streefwaarde en kan tevens getypeerd worden als niet risicovol.

4. Structurele begrotingsruimte

Het kengetal geeft in verhouding aan wat de structurele begrotingsruimte is door het saldo van de structurele lasten en lasten te vergelijken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. Er is dan sprake van een structureel sluitende begroting. De streefwaarde voor de structurele begrotingsruimte is > 0%. Onze structurele begrotingsruimte is in 2018 beraamd 6%. Dit betekent dat de structurele baten groter zijn dan de structurele lasten. Doordat de structurele begrotingsruimte groter is dan 0%, voldoet dit kengetal aan de streefwaarde.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Het percentage van 95% geeft aan dat er nog voldoende belastingcapaciteit aanwezig is in het licht van toekomstige tegenvallers. De streefwaarde voor de belastingcapaciteit is < 95%, met 95% voldoen we nog net aan deze streefwaarde.